

Sluttord

Jeg hevder her å sirkle inn Holbergs sentrale hemmelighet, og jeg hevder at den antydde tilstedeværelsen av en slik hemmelighet utgjør et vesentlig estetisk element i hans forfatterskap. Hemmeligheten er nemlig ikke bare noe helt hemmelig, den har en estetisk funksjon, der den balanserer mellom hemmelighold og innrømmelse, mellom fortielse og avsløring. Er det da riktig å sette navn på det som ikke skulle sies direkte? Mister ikke forfatterskapet en vesentlig dimensjon dersom denne hårfine balansen forstyrres? Er det ikke slik at forfatterskapet hviler på en nerve av hemmelighet balansert med avsløring, at det finnes en gåtefullhet ved Holbergs forfatterskap som har fylt stadig nye generasjoner med undring, og at denne gåten blir ødelagt gjennom utlegging? Eve Sedgwick er opptatt av denne dynamikken i *The Epistemology of the Closet* (1990), og siterer Allan Bloom på den estetiske verdien som ligger i en slik form for gåtefullhet og uavklarhet. Det oppstår en energi i den selvmotsigende bevegelsen der man holder på hemmeligheten, samtidig som dens energi skinner gjennom. Bloom vil derfor verne om «the sanctity of the closet»; man må ikke si for mye, ikke røpe alt, for da vil hemmelighetens brø-lende løve reduseres til noe trivielt, til en liten katterpus, noe som ikke lenger er skrekkinngytende, men som fremstår i sin banale, hverdagslige trivialitet. Den vestlige kanon rommer en fruktbar og nødvendig dynamikk, mente Bloom, mellom normalitet på den ene siden og på den andre det fortrenge, det perifere og underkommuniserte – som likevel i sitt fravær står i sentrum for erfaringen av kunsten og dens rolle.

En besinnelse på betydningen av dynamikken mellom hemmelighold og avsløring ligger også i D.A. Millers essay «Secret subjects, open secrets», som inspirerte Sedgwick til hovedverket *Epistemology of the closet*. Også Miller skriver om selvutlevering uten konkret avsløring. Hos ham er homoseksualitet en skjult, og samtidig antydnet, kraftkilde. Denne balansekunsten mellom

hemmelighold og avsløring er i høyeste grad relevant også for Holbergs forfatterskap. Ikke minst teaterfeltets forhold til Holberg kan vise at dette har vært, og er, fruktbart: Oppsetninger kan spille på de kjønnsoverskridende, lekende, homoerotiske mulighetene, og tilskueren vil hele tiden aktiviseres i det ubesvarte spørsmålet om hvorvidt dette faktisk ligger i teksten, i forfatteren, eller hva forholdet er mellom vår tids presentasjon av dette og fortiden. Statuen av den kjente norske skuespilleren Per Aabel utenfor Nationaltheateret i Oslo er et annet eksempel på hvordan det antydde henger i luften, kommuniserende ulikt for ulike tilskuere. Aabel, som selv levde i et parforhold med en mann uten noen gang offisielt å «komme ut av skapet» (jf Gatland 2016), er fremstilt i sin favorittrolle som Jean de France – rollen som også, ifølge denne analysen, er en del av Holbergs antydende selvframstilling.

Til tross for argumentet for ikke å sette for mye søkelys på en slik produktiv, åpen hemmelighet, vil jeg angi noen grunner til at det likevel kan være et poeng å eksplisere disse kodene hos Holberg: Holberg selv gikk i epistel 447 – i vår innledende fortolkning – så langt det var mulig i å si dette i klartekst (jf. Innledning). En enda mer bokstavelig formulering ville ikke blitt publisert. Han gikk videre i sine Petronius-referanser og sin utlegging av Ovids selsomme elskov. Han kom, kan man si, til slutt ut av skapet for ettertiden, riktignok bare for dem som kunne og ville tolke hans tekst. I vår tid kreves det en tydeligere tale for å få frem slike allusjoner. Men viktigere er det at den litterære resepsjonen – kanskje ikke den dramatiske, men den litterære – etter min mening synes å ha parkert denne balansekunsten. Ikke før Thomsen 2024 finner man alvorlige forsøk på å forstå det smaks- og normoverskridende i Holbergs forfatterskap. Kanskje var slik fortielse nødvendig i en periode i historien. Kanskje hadde man ikke verktøyene til å se det. Vår tid har andre normer, andre muligheter og et fornyet behov for historisk interesse, og man trenger å se Holberg tydeligere i lys av vår egen tid; han trenger en mer eksplisitt fortolkning på dette punktet. De lesningene som presenteres her er heller ikke så endelige eller entydiggjørende at tekstene eller Holberg selv med dette er endelig forklart. Det er jo bare en enkelt av Holbergs mange dimensjoner som er utlagt her. Holberg trekkes forhåpentligvis ikke lenger ut av skapet enn han selv faktisk kom frem i sine tekster. Ingenting er «bevist» – om noen skulle tenke i slike baner som at det skulle dreie seg om en anklage eller en rettssak. Det er fremdeles nok av gåter, uklarheter, tvetydigheter og antydninger, ikke bare når det gjelder seksualitet og kjønn, eller forholdet mellom fiksjon og

friksjon hos Holberg, men også på mange andre av identitetens områder, som politikk og ideologi, eller klasse og nasjonalitet. Dessuten regner jeg med at disse lesningene vekker tvil, motforestillinger og kritikk, ikke først og fremst en kvelende konsensus om at «vi har ham nå». Man kan også si at den seneste resepsjon har behandlet og parkert kjønsspørsmålet på et lite fruktbart punkt, med en bagatelliserende henvisning til kryptorkisme – den «aseksuelle». Nei, denne tematikken stopper på ingen måte der hos Holberg.

Faren ved avsløring er, som Miller påpeker, at den fruktbare, dirrende hemmeligheten reduseres til en triviell kulturell klisjé i det den avsløres («Holberg var altså «homo»!»). Dette er imidlertid ikke slik jeg ser denne lesningen av forfatterskapet. Tvert imot handler det om Holbergs egen, spesifikke og gradvise fremstilling av en seksualitet og kjønnethet som riktignok er forankret i datidens konvensjoner, og i konvensjoner som er felles for både 1700-tallet og vår tid, men som samtidig blir noe helt særegent og unikt i hans spesifikke og geniale selvframstilling. Det finnes en særegen skjønnhet og fandanivoldsk virtuositet i hvordan Holberg sjonglerer 1700-tallets kjønnskoder i balansen mellom konformitet og radikal overskridelse.

Et annet spørsmål som nok melder seg hos enkelte lesere som kjenner meg, er om det er riktig av en person som har levd sitt liv innenfor heteronormativitetens relativt trygge rammer å skrive en bok om dette temaet. Svaret på dette har flere sider. For det første må jeg innrømme at arbeidet har vært enormt fascinerende, og at stoffet har fylt meg med en uimotståelig trang til å grave og dekode, en følelse de fleste forskere vil kjenne igjen. Da går man til grensen – og trækker iblant over. For det andre mener jeg at dette perspektivet er nødvendig for å oppnå en relevant forståelse av Holberg, hans tid og hans forfatterskap. Det er rett og slett en litteraturforskers yrkesoppgave å komme lengst mulig i å eksplisere hvilke dynamikker som er på ferde i en tekst og et forfatterskap, og hvordan det oppstår betydning innenfor en historisk, kulturell og biografisk kontekst. Samtidig mener jeg at dette er noe som burde vært skrevet for tretti år siden, – hvilket også uten tvil ville skjedd om Holberg var en anglofon forfatter. Jeg mener dessuten at spørsmålet om kjønnsidentitet og seksualitet ikke bare angår dem som kaller seg «skeive» eller «homofile»; begjær og tabu innenfor det homososiale angår alle. Slike spørsmål berører alle engasjerte medlemmer av samfunnet, og er en vesentlig del av vår forståelse av det menneskelige – hvilket er tema for Sedgwick's første motsetning i forhold til hetero-/homo-definisjonen i «vår» tid (hvilket da vil

si Sedgwicks tid i USA på 1980-tallet). Denne Holberg-boken er skrevet ut fra det queerteorien kaller en universalistisk holdning til spørsmålet om kjønn og seksualitet, hvilket innebærer at diskusjonen om kjønnsidentitet, seksualitet og kulturelle binarismer angår alle og kan diskuteres av alle – men samtidig at den skrivende bør posisjonere seg selv og sitt anliggende i forhold til den identitetstematikken som diskuteres.

Det har dukket opp en del queerteori underveis i dette verket, og boken kunne ikke vært skrevet uten et visst kjennskap til dette teorifeltet og til annen seksualitetshistorie inspirert av queerteorien. Selv om verken feministisk teori, kjønns teori eller queerteori noen gang har vært mine felt som litteraturforsker, ser jeg på dem som kanskje de mest sentrale og produktive feltene innenfor humanistisk forskning de siste femti årene, en uvurderlig eksportartikkel til andre felt innenfor og utenfor litteraturforskningen. Eve Kosofsky Sedgwick var uten tvil en stor pioner innenfor humaniora. Mens de første kapitlene i Sedgwicks bok *Between men* hadde en viss betydning i en relativt tidlig del av dette arbeidet, ble jeg kjent med *Epistemology of the Closet* først etter at råmanuskriptet var skrevet ferdig. Hadde jeg lest den først, ville lesningene kanskje sett litt annerledes ut. Selve balansekunsten mellom tilsløring og avsløring kunne kanskje vært vektlagt mer.

Det enkelte lesere fremdeles vil spørre seg, er: «Men var Holberg homo-seksuell?» Dette blir egentlig å forstå som spørsmålet om hvorvidt Holberg selv ville identifisert seg som det om han var født etter 1860-tallet. Det kan selvsagt ingen svare på; jeg kan bare peke på den rollen kjønn og seksualitet spiller i hans tekst og selvframstilling innenfor de kulturelle kodene som sto til rådighet for ham i en kultur der sodomi var fortiet og straffbart med bål og brann. En annen variant av spørsmålet vil være: «Men gjorde han det? Var han «sodomitt?»» Det vet vi ikke. Det er mulig å oppsummere de fremlagte tekststedene som argumentet: «Ja, tenke det, ønske det, ville det – men gjøre det, nei». Dette ville være en gangbar lesning av hans apologetiske selvframstilling gjennom forfatterskapet. Og noe mer enn det ville han aldri kunnet innrømme – heller ikke indirekte. Jeg regner likevel med at Holberg sannsynligvis hadde gjort seg sine erfaringer, og hvorfor ikke positive erfaringer, av kroppslig art med andre menn. Om han hadde erfaringer som ville svare til Wartbergs strenge definisjon av sodomi, er kanskje usikkert, men det finnes noen litterære argumenter for at han i hvert fall har gått et stykke på denne veien. Jeg tenker på de lyriske skildringene av «selsom kjærlighet» i *Metamorphosis*,

hvilket er de mest, kanskje eneste, subline øyeblikkene i forfatterskapet og dristig lyrikk selv etter vår tids frilynte målestokk. Jeg tenker på hans reise til Nederland som tjener og senere Romaturen – og samvittighetsnaget som sendte ham på knærne opp Scala sancta. Jeg tenker på de pussige homososiale anekdotene i første levnetsbrev. På Petronius. Jeg tenker på hans irritasjon over samtidens moralistiske snerpethet. Jeg tenker på hans venn Wartberg og dennes betenkning. På interessen for den greske kultur. På at han stadig vender tilbake til kritikken av stoicismen og insisteringen på at det ikke nytter å kjempe mot sine følelser og sitt begjær. På de mange skeive øyeblikk han legger inn i forfatterskapet. Og ikke minst tenker jeg på det grunnleggende sfinksaktige og gåtefulle, tausheten rundt vennskapene og den private sfære midt i de tilsynelatende sjokkerende intime utleveringene. Mannen med de smale kinn som aldri favnet en kvinne. La oss håpe at Holberg har hatt sine seksuelle erfaringer, og har han det, var de vel, som for de fleste, av både positiv og negativ art. Det er det jeg tror, og selv om ingenting er sikkert, vil jeg, ut fra hvor mye han kretser rundt dette på ulike måter, holde det for mer sannsynlig at han har hatt sine opplevelser enn at han skulle ha levd uten kroppslig friksjon i noen form hele sitt liv. Det ville i så fall vært trist, for det er ikke tvil om at han – i hvert fall i sin selvframstilling – hadde et levende og brennende begjær. Holbergs begjær og energi sto i opposisjon til de allment vedtatte normer. Denne dynamikken gjorde ham til den kanskje mest innflytelsesrike skribenten noen gang i dansk-norsk kulturutvikling. Han kalte det selv for nonkonformisme.